

DE TIRANA EXPRESS

Sake Slootweg

DE TIRANA EXPRESS

Een smakelijke en nostalgische
treinreis dwars door Europa

MEULENHOFF

ISBN 978-90-290-9492-4
ISBN 978-94-023-1815-9 (e-book)
ISBN 978-90-528-6908-7 (audio)
NUR 320

Omslagontwerp: Mijke Wondergem
Omslagbeeld: © Valentina Jacks
Auteursfoto: © Roderik Rotting
Kaart op pagina 8-9: © Silvia Celiberti
Vormgeving binnenwerk: Steven Boland

© 2025 Sake Slootweg en Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam

Deze uitgave kwam tot stand door bemiddeling van Marianne
Schönbach Literary Agency B.V.

In dit boek zijn sommige namen van personen en hotels veranderd.

De uitgever heeft ernaar gestreefd alle rechten van derden te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen contact opnemen met Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

All rights are reserved, including those for text and data mining, AI training and similar technologies.

Inhoud

1	Wat voorafging	11
2	Bericht van de reiziger	17

België

3	Valse start in Hotel Métropole	23
---	--------------------------------	----

Duitsland & Oostenrijk

4	Treinrituelen	33
5	Een zondagochtend in Baden-Baden	37
6	Hoe taart klinkt in Mozartstad	43
7	Een benoeming in Salzburg	53
8	Een ontdekking in Königssee	57
9	Immer besser in Hinterglemm	67

Zwitserland

10	Zwitserse vanzelfsprekendheden	85
11	Seizoenssluit	93
12	Een zwak moment van mevrouw Bern	95
13	Een standbeeld en een meringueschuimpje	103
14	Zwitserse democratie	111
15	Hotel du Port	113

Italië

16	Un poco d'inglese	119
17	Ontbijtbuffetten	125
18	Aankomst in Ancona	127
19	Loket tweeëntwintig	135
20	Terug op de boot	137
21	Benedendecks	149

Albanië

22	Een Coca-Cola-fabriek	155
23	Schnitzelparadijs aan de Martelarenboulevard	159
24	De orde der dingen	169
25	God met pannenkoek	177
26	Naar de markt	185
27	Onderweg naar school	187
28	Aan het zwembad	195
29	Een avondje uit	197
30	Een omelet met niks	203
31	Zomerdrukte	209
32	Een Albanese aanbeveling	217
33	Het hotelwezen in Shkodër	227

34	Over ijsjes	235
35	All-Albanian Family	243
	Epiloog	249
	Dankwoord	253

Wat voorafging

Terwijl we zitten te eten kondigt mijn vader aan dat we naar Albanië gaan verhuizen. Ik weet niet precies wat Albanië is maar mij lijkt het geen goed idee. Ik ben negen en iets zegt me dat de kans klein is dat ze daar kroketten, fruithagel of casinobrood hebben.

Op een druilerige zaterdagochtend in december 1995 is het dan toch zover. Om zeven uur 's ochtends vertrekken we vanuit Haarlem in een oude Land Rover. Mijn vader heeft het hoekige gevaarte speciaal voor de gelegenheid gekocht. Alleen het miniladdertje waarmee je langs de achterkant op het dak van de poepbruine wagen kan klimmen vind ik leuk.

Wanneer ik al op de achterbank zit, opgevouwen tussen de koelbox en een doos met overgebleven keukenspullen, krijg ik door het autoraampje van ons buurmeisje nog vlug een zakje salmiakriksen in mijn handen

gedrukt. Mijn lievelingsdrop. Ik stop het in de Albert Heijn-tas vol stroopwafels, die ik met mijn eigen zakgeld in de supermarkt heb gekocht. Mijn noodrantsoen voor als we in Albanië zijn. Met honderd kilometer per uur sputteren we mijn vaders avontuur tegemoet.

Als we laat in de avond net over de grens stoppen in Italië, wordt de reis toch een beetje leuk; ik mag een héél bord pasta bolognese. In tegenstelling tot de weeïge saus van mijn moeder, die er altijd zoveel mogelijk groente in propt, is deze saus alles wat ik wil: veel vlees en veel zout.

Als laatste onbewuste protest tegen de verhuizing kots ik 's avonds het hele bord pasta weer uit. Ik ben ziek; nu kunnen we natuurlijk niet meer verder. Maar de volgende dag monstereen we in de Italiaanse kustplaats Ancona gewoon aan op een veerboot naar de Albanese havenstad Durrës.

Een dag later komen we daar in het donker aan. Geen lichtjes of lantaarnpalen. 'De stroom is vast even uitgevallen, dat is hier heel normaal,' legt mijn vader uit. Dat had hij er niet bij gezegd toen hij begon over Albanië. In het licht van de koplampen zigzaggen we langs een wirwar van vrachtauto's, douanebeambten met grote petten en wegkuilen die als zwarte miniravijntjes opdoemen naar de uitgang van het haventerrein. Gelukkig. Langs een slagboom rijden we de stille duisternis in.

Wat de kroketten, fruithagel en het casinobrood betreft krijg ik de eerste ochtend meteen al gelijk. Het communisme is dan wel verdwenen uit de staatspaleizen aan de paradeboulevards van Tirana, het zit nog steeds in het zure stugge brood en de plastic boterhamworst die ik de volgende ochtend te eten krijg.

Het brood hebben mijn vader, zus en ik die ochtend op

onze eerste ontdekkingstocht door onze nieuwe buurt bij de bakker gekocht. Toen mijn vader vroeg of ik meeding naar de bakkerswinkel, dacht ik aan een gezellig versierde etalage met slagroomtaarten en knusse kerstakken of chocoladepaashazen zoals thuis. Onderweg naar de bakker rook ik voor het eerst Tirana. De geur van bergen kapotte vuilniszakken langs de kant van de weg, ondergelopen riolen en ergens een open vuur. Iedere man die we op straat tegenkwamen, rookte. Tirana stonk.

De bakkerszaak bleek een vierkant hokje van grijze baksteen met tralies voor het raam te zijn. BUKË stond er in uitgelopen verflatters op de gevel gekwast. Dit is een gevangenis, dacht ik. Er hing één peertje aan het plafond. In een vale blauwe stofjas hing de bakkersvrouw onderuitgezakt in een tuinstoel achter een tafel met een plastic kleed met lachende citroentjes erop. Dat was de toonbank. Ze zei niets, niet eens goedemorgen. Dat hoefde ook niet; ze verkocht allemaal dezelfde broden en hoeveel een brood kostte, stond op een bordje ernaast.

Het rook er niet boterzoet naar croissants, maar ziltig naar een slaapkamer die nodig gelucht moet worden. Bij de doos met het wisselgeld op de toonbank was die geur het sterkst. Ik keek erin en zag een hoopje groezelige geldbriefjes liggen. Ik leerde dat het geld hier *lek* heette. De stank kringelde uit de slappe en gescheurde vodjes naar boven. In het armste land van Europa stonk alles, zelfs het geld.

Na een paar weken weet ik het zeker: ik vind het vreselijk in Albanië. De heimwee maakt mijn stroopwafelvoorraad het middelpunt van mijn bestaan – een klein kinderbestaan dat de eerste maanden om niet veel an-

ders draait dan Engels leren bij Mrs. Bega op de internationale school. Mijn moeder zit de hele dag thuis in ons koude huis, mijn vader op het kantoor van een kleine ontwikkelingsorganisatie. Terwijl de andere kinderen in grote jeeps met chauffeur en het logo van Shell of Unicef erop voorbijscheuren, gaan mijn zus en ik te voet naar school. Het zijn drie tochtige houten villa's op een verlaten compound voor Oost-Duitse diplomaten. De hele dag lees ik Engelse woordjes op kaartjes die Mrs. Bega in een stevig Amerikaans accent voorzegt: *Baseball! Yard! Hamburger!*

Zodra ik uit school kom, tel ik hoeveel pakjes stroopwafels er nog in de plastic boodschappentas uit Nederland zitten en reken ik uit met welk rantsoen ik de zomervakantie naar Nederland kan halen. Iedere dag een kwart? Iedere week één? Mijn heimwee houdt aan.

Dan krijgen mijn ouders op een dag samen met alle andere expats in Tirana een uitnodiging voor een groot feest op de Amerikaanse ambassade. De gele villa die een klein beetje lijkt op het Witte Huis is een van de weinige plekken in de stad waar ze altijd stroom hebben, zeggen klasgenootjes op school. Er schijnt zelfs een bowlingbaan te zijn. Mijn moeder, die in Nederland overigens een hekel had aan bowlen, is ineens opgetogen. Eindelijk gebeurt er iets. Voor mij en mijn zus wordt een oppas gezocht.

De avond van het feest komt buurmeisje Ellie oppassen. Ellie studeert economie aan de universiteit van Tirana, is begin twintig en woont met haar ouders aan hetzelfde pleintje als wij. Alleen niet in een huis met twee verdiepingen, Italiaanse tegels en een oliekachel, maar met

haar hele familie in één kamer in een vervallen woonkamer. Ellie heeft grote vrolijke ogen, maakt grappies en komt graag oppassen. Koken is geen probleem, vertelt ze mijn moeder. Terwijl ik aan tafel een tekening maak, zie ik haar in de keuken gehaktballen draaien en rijst koken.

‘Wat doe je hier?’ vraag ik in mijn van mevrouw Bega geleerde Amerikaans.

‘Cauliflower!’ zegt ze lachend, en ze houdt een bloemkool omhoog. Bloemkool ken ik alleen als de zachtgekookte variant met witte saus van mijn moeder. Nou, dat zal dan wel niet veel worden. Toch ruikt het heerlijk wanneer we aan tafel gaan. De gehaktballen zijn niet rond maar langwerpig, lekker zout en kruidig op een manier die ik niet ken. Dat ik *gofte* eet en dat de smaak komt door alle teentjes knoflook en muntblaadjes die erin zitten, weet ik dan nog niet. Ook de bloemkool ziet er anders uit. Zoals de kibbeling bij Oma Slootweg in Barendrecht.

‘Gefrituurd,’ zegt Ellie alsof het de normaalste zaak van de wereld is, en ze laat me de schaal met losgeklopt ei zien. Ik vind het helemaal niet normaal maar een wonderlijke ontdekking. Dat je bloemkool door ei kan wentelen en dan kan frituren, daar had ik nog nooit aan gedacht. Krokant, zacht en hartig tegelijk – na twee maanden eet ik eindelijk wat lekkers in dit nieuwe land. Voor het eerst denk ik niet aan stroopwafels.

Bericht van een reiziger

Als ik terugdenk aan de tijd dat ik als kind in Albanië woonde, dan denk ik aan de geluiden die kwamen uit de keuken als we bij mensen op bezoek gingen. Aan het ritselen van de verpakkingen probeerde ik vanaf de bank in de zitkamer te raden wat voor lekkers er op tafel zou komen. Italiaanse biscuitjes uit een grote zak? Halve-maankoeckjes in een kartonnen doos met plastic wikkel? Of toch Ferrero Rochers in hun knisperende bruine bakjes? Op bezoek werd nooit bezuinigd.

Het was het midden van de jaren negentig en Albanië was sinds een paar jaar niet meer communistisch. Ik zag er voor het eerst geslachte koeien aan vleeshaken hangen op de markt. Ik leerde er wat Amerikaanse pannenkoeken waren en kwam er voor het eerst in restaurants. En ik leerde wat gastvrijheid in Albanië betekende; een hele tafel vol zoet voor mij en raki voor de volwassenen. En

als je dat allemaal met moeite had opgegeten deed de gastvrouw achteloos de deur naar de eetkamer open, waar een volgende tafel met grote schalen Russische salade of een gebakken hele vis alweer klaarstond.

Zo werd Albanië voor mij de plek waar ik ontdekte dat eten iets groters kan zijn dan het avondeten om zes uur. Een magische wereld van uitbundig gedekte tafels, van rituelen, van proosten bij iedere gang, van voor- en hoofdgerechten, van moeilijke gesprekken aan tafel tussen de volwassenen waar ik tot laat op de avond bij mocht zitten.

Na drie jaar vertrokken we naar Nederland en we kwamen er nooit meer terug. Albanië werd een afgesloten hoofdstuk. Maar de ontdekking dat er achter eten een magische wereld schuilgaat, hield ik bij me. Als kind begon ik met koken voor mijn ouders. Als student kookte ik voor vrienden, toen voor hun moeders en al snel caterde ik diners voor dames op de Amsterdamse gracht. In bed lees ik kookboeken en in het donker denk ik erover na waarom je in het ene Vlaamse dorp wel koffiekoeken kan krijgen en in het andere helemaal niet. Loopt er door België zoiets als een koffiekoekengrens?

Wanneer ik reis wordt die fascinatie voor eten alleen maar groter. Reizen is eten. Op de plek van bestemming maar vooral ook onderweg daarnaartoe. Het liefst breng ik mijn vakanties door in de restauratiewagons van treinen. De mand soepstengels in de trein naar Milaan, het vanzelfsprekende kannetje warme melk naast mijn espresso in de trein naar Innsbruck, de mevrouw in het boordrestaurant van de boemel naar Interlaken die trots achter haar barretje staat. De tafels, de borden en

glazen. Alles altijd een maat kleiner en perfect afgemeten, alsof je restaurantje speelt in de poppenhoek.

Toen begonnen Nederlandse vrienden op vakantie te gaan naar Albanië en kwamen ze terug met verhalen die ik niet meer herkende. Verhalen over Albanië als modern vakantieland, met bistro's en bars en hippe bijna-sterrenrestaurants. In Tirana was het zo te horen goed uitgaan en waar een tocht naar het noorden vroeger eindeloos kon duren, reed je er nu blijkbaar in een briesje naartoe. Dit moest ik met eigen ogen zien. Ik wilde terug naar het land waar mijn fascinatie voor eten begon. Dus besloot ik naar Albanië te gaan. Met de trein.

BELGIË

Valse start in Hotel Métropole

Dat mijn reis bij Hotel Métropole moest beginnen, wist ik meteen. Als kleine jongen tekende ik een tijdlang voornamelijk sprookjesprinsessen in hoepeljurken. Dit veranderde toen ik een nacht ging slapen in Hotel Métropole in Brussel. Vanaf dat moment tekende ik alleen nog maar Hotel Métropole; de lobby, de wintertuin, de eetzaal, alles werd zorgvuldig nagetekend uit mijn herinnering aan die ene gekoesterde hotelovernachting.

Zoals mijn VPRO-ouders en ik nooit zomaar naar Center Parcs gingen en ik nooit zomaar een ijsje kreeg, sliepen wij ook nooit in hotels. Maar nu ging mijn oom trouwen in Brussel en hadden ze geen keus. Alles waarvan zij altijd zeiden: ‘Dat doen wij niet’, dat deed mijn oom wel. Mijn zus en mij nam hij mee naar subtropische zwemparadijzen, McDonald’s en Disney-films in de bioscoop. Nu hij een vrouw uit een keurige familie

en een baan bij een Europese instelling gevonden had, hoorde daar ook trouwen in een pandjesjas bij. De receptie moest plaatsvinden op een poenig kasteel en zijn familie zou slapen in Hotel Métropole. Opa betaalde de kamerrekening. Mijn eigen vader had niet eens een pak.

Mijn ouders vonden het grote aanstellerij, maar zoals het jongetje Kevin in *Home Alone 2* die het Plaza Hotel in New York binnenstapt was ik al betoverd toen ik de goudkleurige draaideur doorging. Alles glom. De receptionistes riepen de conciërges bij zich door echt met hun vingers te knippen, taarttrolleys reden voorbij, de oude lift met zwarte spijlen pingde bij elke verdieping en 's ochtends waren er grote zilverkleurige bakken vol pannenkoeken waar ik zelf van mocht opscheppen. Ik was de wereld van mijn hoepeljurkprinsessen binnengestapt en net zoals ik het meteen wist toen ik op een zomer in Frankrijk voor het eerst at in een restaurant met echte servetten, wist ik ook nu: dit is het.

Niet lang daarna verhuisden we naar Albanië. Maar terwijl mijn vader, moeder en zus probeerden te wennen aan ons koude nieuwe huis, was ik op mijn knieën aan de salontafel met viltstiften nog druk bezig met het verwerken van die andere grote ervaring. Hotel Métropole had zich genesteld in het centrum van mijn fantasiewereld. Een blauwdruk voor een leven dat ik vastbesloten was te gaan leiden als ik later groot zou zijn. Ik wilde hoteldirecteur worden, of soms toch liever hotelarchitect. Het hotel op papier werd een door mij geschapen sprookjeswereld in mijn mooiste viltstiftkleuren waar ik via mijn A4'tjes altijd naar kon terugkeren. Vooral nu we in dat gekke Albanië terechtgekomen waren, waar ik nog niemand kon verstaan op school.